

MUZEJSKI ČASOPIS

Muzejsko društvo Jesenice in Muzej Jesenice; 15.februar 1999 * Leto IX. Št. 1 (februar in marec)

Uspešno leto Muzejskega društva Jesenice

Muzejsko društvo je leta 1998 izpeljalo bogat program dejavnosti. V tem zapisu se spominjamo muzejskih večerov, strokovnih ekskurzij in založniške dejavnosti.

Muzejski večeri:

februarja: dr. Nada Praprotnik STARE HERBARIJSKE ZBIRKE; marca: prof. dr. Stanko Klinar KARAVANKE V SLIKI IN BESEDI; aprila: prof. Ferdinand Šerbelj BOGASTVO UMETNIŠKIH DEL V MUZEJU JESENICE; maja: mag. Jure Sinobad RADOVLJIŠKA RAVNINA – DEŽELA; junija: mag. Damir Globočnik 12 JEZNIH MOŽ; julija: ekskurzija NA DOBRAČ pod vodstvom dr. Nade Praprotnik in Avgusta Delovca; septembra: Stane Zugwitz MINIATURNE ZIBKE; oktobra: ekskurzija v PADOVO pod vodstvom prof. Ferdinanda Šerbelja; oktobra: prof. Janez Kopač 100 LET ZGODOVINSKEGA ARHIVA LJUBLJANA IN 25 LET ENOTE ZA GORENJSKO; novembra: dipl. zgod. in višja arhivistka Irena Lačen Benedičič PLAVŽARSTVO NA SLOVENSLEM V 20. STOLETJU; decembra: dipl. ing. Borut Razinger BISERI.

Društvo je izdalo pet števil MUZEJSKEGA ČASOPISA. Decembra je posebna iniciativna skupina izdala še prvo številko NAŠIH NOVIC, ki naj bi v letu 1999 začele izhajati kot medobčinski mesečnik (za Žirovnico, Jesenice in Kranjsko Goro) Razdelili smo jih vsem družinam od Rodin do Rateč. Čakamo še na odziv vseh treh občin, saj brez te pomoči časopis ne bo mogel izhajati.

Muzejsko društvo in Muzej Jesenice bosta občasno še vedno izdajala svoj časopis in obveščala svoje člane o dejavnosti. Ker januarja in februarja 1999 še ne bo izšla nova številka Naših novic, smo za člane »natisnili« prvo letošnjo številko Muzejskega časopisa, v katerem objavljamo program za februar in marec, spominjamo pa se tudi nekaterih kulturnih dogodkov v letu 1998.

Upravni odbor društva je na zadnji seji sklenil, da bo tudi letos članarina 1000 tolarjev. Trenutno je 230 članov, poslovanje društva pa je pozitivno. Društvo vlaga tudi veliko truda v lastne društvene prostore in zato že nekaj časa zbira sredstva za odkup stare Koronove hiše na Stari Savi.

Upravni odbor Muzejskega društva Jesenice (foto Silvo Kokalj)

PROGRAM

MUZEJA JESENICE
FEBRUAR – MAREC 1999

KOSOVA GRAŠČINA
Titova 64, Jesenice

☞ Od 4. do 27. 2. 1999

RAZSTAVA

likovnih del

ANDREJA DOLINARJA

Razstava mladega slikarja ANDREJA DOLINARJA, našega rojaka iz Gradca, je odprta v razstavnih prostorih Kosove graščine, vsak delovnik od 10. do 12. in od 16. do 18. ure, ob sobotah od 10. do 12. ure, ob nedeljah zaprta.

☞ Od 4. 3. do 3. 4. 1999

RAZSTAVA

likovnih del

VIDE PFEIFER – SAJKO

Otvoritev razstave bo v četrtek, 4. 3. 1999 ob 18. uri. Avtorico bo predstavila umetnostna zgodovinarica Nives Marvin iz Pirana.

☞ Četrtek, 18. 3. 1999

ob 18. h: predstavitev knjige
SLOVENIJA NA VOJAŠKEM
ZEMLJEVIDU 1763-1778

Dr. Vincenc Rajšp in Aleksandra Sreše bosta predstavila Gorenjsko na kartah 18. stol., ki so izšle pred kratkim v knjižni obliki.

☞ Petek, 19. 3. 1999

ob 19. h: predstavitev brošure

OD TRGA DO MESTA

Kratka zgodovina mesta Jesenice

Avtorica zgodovinarica NATALIJA STULAR bo predstavila najnovejšo brošuro o zgodovini mesta Jesenice, ki jo je založila Občina Jesenice ob 70-letnici mesta.

VLJUDNO VABLJENI!

Muzejska delavnica v Liznjekovi hiši

Muzej Jesenice je 11. decembra 1998 v Liznjekovi hiši v Kranjski Gori odprl gostujočo razstavo Muzejev radovljiške občine z naslovom Pripovedi s panjev. Gre za izredno lepo in zanimivo razstavo poslikanih panjskih končnic s pestro motiviko tako tistih z nabožno kot onih s posvetno vsebino.

V okviru te razstave smo 29. decembra 1998 v Liznjekovi hiši pripravili tudi muzejsko delavnico, ki so se je udeležile štiri učenke iz mojstranske in dve iz kranjskogorske osnovne šole. Najprej smo si skupaj ogledali razstavljene panjske končnice, nato pa smo v "hiši" pripravile delovno površino: mizo smo prekrile s papirjem, po njej razpostavile lončke z barvami, vsaka od deklic je dobila smrekovo deščico v obliki panjske končnice, čopičev je bilo dovolj - akcija! Ampak dekleta so bila bolj previdna - najprej so si iz katalogov izbrale vsaka svoj motiv - tudi tu so nekoliko podcenjevale svoje spretnosti, saj so si raje izbrale bolj enostavne sličice s čim manj figurami npr. leva - simbol sv. Marka, pa "mertvaško tico, ki se je na turškem perkazala", en cvetlični motivček in po mojem

Učenci pri "ustvarjanju" v "hiši" Liznjekove domačije v Kranjski Gori

nasvetu še Božjepotno Mater Božjo z Jezuškom. Pa previdnosti še ni bilo konec, saj so punce po vsej sili motive hotele najprej narisati s svinčnikom na papir, pa potem na deščico... Ampak potem je pa steklo! Vmes smo se malo pomenkovale, prebrala sem jim nekaj zanimivosti iz spremnega kataloga, večinoma so pa klepetale med sabo in se prisrčno hihitale, kot vse normalne najstnice.

Po približno treh urah (pa še malo več) so tudi najbolj zagrete dokončale svoj izdelek, postavile smo jih na klop in jih seveda fotodokumentirale za prihodnje rodove. Strokovno smo ocenile, da so njihove panjske končnice zelo lepe in jih, če se jim ne zdi škoda, mirno lahko komu podarijo ali doma obesijo na steno. Ob slovesu so me nekatere vprašale, če bo še kdaj taka delavnica in sem jim zatrdila, da bo - takrat bom pa verjetno dobila tudi povratno informacijo o usodi "končnih proizvodov", ki nastanejo v vsaki dobri, tudi muzejski, delavnici.

Eli Gradnik

Ob razstavi slikarja Andreja Dolinarja

Februarja gostuje v razstavnih prostorih Kosove graščine slikar Andrej Dolinar iz Gradca v Avstriji. Posebno mesto v Dolinarjevem slikarstvu predstavlja cikel »prešerniane«, ki jo pisec strokovne ocene prof. Janez Šter opredeli z naslednjimi besedami: »Za čas samega poteka razstave je najbolj opazen cikel »prešerniane« (Rojstna hiša v Vrbi, Črna kuhinja, Zarjavela ključavnica, Sv. Marko, Prešernova podoba, Memento mori, Črtomir vesla na blejski otok, Krst pri savici in Zdravljica). Tu se je Dolinar kot prodoren mislec približal velikemu poetu kot simbolu Slovenije, Slovencev, kot pojmu njegove - Dolinarjeve - matične domovine. Pretrese nas avtorjevo široko vedenje o velikem Vrbljanu.«

Da pa bi slikar kar najbolj približal svoje slike obiskovalcem, jim je dodal obsežne spremne tekste. K oljni sliki "Črtomir vesla na blejski otok" je pripisal

naslednje:

»Slika predstavlja Črtomirja iz pesnitve Krst pri Savici«, ko pred bojem vesla na zadnji obisk k Bogomili na blejski otok. Blejski otok je zato predstavljen kot naj bi bil v tistem času, ne tak kot ga poznamo danes. To je bilo okoli 9. stoletja po Kr.

Levo zgoraj vidimo na sliki nebo v rdeči barvi, kar simbolično nakazuje bodoči bratomorni spopad med Slovenci. Vse ozadje je tudi temačno. To daje vtis grozeče, negotove prihodnosti, ki jo ljudem prinaša to obdobje. Na otoku je vidno samo nekaj kot streha bivališča, ker je takrat bilo tam svetišče boginje Žive za Slovence.

Slika je oblikovana predvsem na barvah in njihovih odtenkih, ki poskušajo predstaviti in ustvariti vtis tega, kar je takrat Slovence čakalo«

tk

**PROGRAM
MUZEJSKEGA DRUŠTVA
FEBRUAR IN MAREC 1999**

KOSOVA GRAŠČINA
Titova 64, Jesenice

Četrtek, 18. februar 1999
ob 18. h: MUZEJSKI VEČER

PRIPOVEDI S PANJEV

Tokratni muzejski večer bo posvečen čudovitemu svetu zgodb s panjskih končnic. Prof. IDA GNILŠAK bo z diapozitivi predstavila zbirko panjskih končnic, ki jo hranijo Muzeji radovljiške občine.

Vstop je brezplačen.

VLJUDNO VABLJENI !

Nove knjige

V zadnjih mesecih je izšlo kar nekaj zanimivih publikacij z izredno ambicioznimi naslovi. Pred novim letom meseca septembra (z datumom junij 1998) je izšel **TURISTIČNI VODNIK PO OBČINI JESENICE**, ki ga je izdala Občina Jesenice. Na 82. straneh so predstavljene kulturne znamenitosti, umetnostni spomeniki novejšje zgodovine, znamenite osebnosti, arheološke, naravne in druge znamenitosti. Večina zanimivosti je tudi na fotografijah. Pomemben dosežek pa kljub dobri volji založnika že po prvem branju na žalost kaže veliko površnosti, napak in nedoslednosti. Avtorji (Mika Jovičević, Iztok Geister, Pavel Jamnik, Alojz Kerštajn, Nika Leben, Renata Pamić in Milan Sagadin) so se tekstov lotili z različnimi merili. Tako so nekateri teksti preobsežni in zahajajo v strokovne podrobnosti (arheološke znamenitosti), nekateri umetnostni in kulturni spomeniki so opisani z neresničnimi podatki ali ustnim izročilom, nekateri pa so tako poenostavljeni, da so podcenjujoči do turista (naravne znamenitosti). Skozi vsa poglavja se na žalost vrstijo številne napake in netočnosti, ki jih niti avtorji, še predvsem pa recenzorji, ne bi smeli spregledati, predvsem in tudi zato, ker je kljub majhnemu obsegu, vodnik veljal nemalo proračunskega denarja. Za pokušino jih navajam samo nekaj:

str. 15: *Na pokopališču ob cerkvi v Planini pod Golico je pokopan Jaka Čop* (Seveda Joža in ne Jaka Čop, ki je še zelo živ in zdrav in je celo recenziral vodnik!);

str. 16: *Freske na oboku prezbiterija je naslikal slikar Matej Strenen* (slovenski impresionist je bil seveda Matej Sternen!);

str. 32: *Prvotni spomenik 29 talcem v Mostah* (pravilno 28 talcem!); *Med streljanjem sta se Karel Perdih in Franc Rekar pognala čez zid...* (pravilno Franc Rakar!)

str. 36: poglavje o dr. Francetu Prešernu je pravi šopek neumnosti. Prešeren je "zbujal odpor vladajoče kaste...", bil je "prenicljivi razumnik", ki je "vrbensko gorenjščino prenesel v naš prvi resnično knjižni jezik". Njegove Poezije so "vrhunski verzi". Seveda pa je bil predvsem "odkritosrčen človek".

Veljalo bi razmisliti, da bi leta 2000 ob 200-letnici rojstva dr. Franceta Prešerna na proslavi v Vrbi za govornika povabili avtorja teh "prenicljivih" in "odkritosrčnih" besed o našem pesniku!

str. 39: *Po njem (Čufarju!) so poimenovali... nagrade* (Nagrada seveda že nekaj časa ni več!)

str. 44: *Ob ponovni postavitvi cerkvice sv. Lorenca...* (Pred leti mi je Janez Meterc s posvetilom podaril lično knjižico z naslovom Sveti Lovrenc nad Zabreznico. Upam da gre za isti objekt?)

str. 51, 57 in 59: avtorji za isto planino nad Hrušico uporabljajo tri imena: **Hruščanska, Hruška in Hrušenska(!)**. Pa bi ja pogledali v Krajevni leksikon ali pa se parlamentarno odločili za enega.

str. 63: Pristava v Javorniškem Rovtu je "mogočna srednjeveška stavba z vklesano letnico 1647". Verjetno gre za najnovejša spoznanja o tem, kdaj se je končal srednji in kdaj se je začel novi vek? Po starem je bilo to že krepko v novem veku!

str. 74: Vrhunec lepote med naravnimi znamenitostmi predstavlja poglavje z naslovom **Stol**. Čeprav sem bil kar nekajkrat na Stolu, pozimi in poleti, v dežju in soncu, sem šele iz vodnika zvedel kakšen razgled se nam ponuja z vrha. "Na vzhodni strani se z njega vidijo krnska skupina, spodnje Bohinjske gore in vsa južna predgorja Julijcev, proti jugovzhodu pa Soška dolina proti Tolminu. Na južni strani je ob vznožju dolina od Breginja do Kobarida, naprej pa se vidita Furlanska nižina in Tržaški zaliv." Prof. dr. Stanko Klinar bo zagotovo moral marsikaj spremeniti v Planinskem vodniku po Karavnkah (3. izdaja, 1983). O razgledu s Stola je vanj zapisal takole: "Razgled je izreden. Sega od Snežnika in Pece, mimo Julijskih Alp in Dolomitov ter Visokih in Nizkih Tur; pestra okolica Gorenjske in Koroške je kot na dlani." Videti je, da bo spoštovani profesor kljub neštetim vzponom na karavanške vrhove moral še enkrat na Stol, da bo videl tisto, kar so avtorji turističnega vodnika videli iz doline.

Str. 77: »na zgornjesavskem območju Gorenjske...« Že na strani je napisano: »Gornjesavskega območja...«. Upam da gre za isto območje oz. dolino.

»Cvetke« se vrstijo od strani do strani in zanimivo, da sta dve celo na zadnji(!) strani. Nanjo me je opozoril gospod Izidor Trojar z besedami: »Veš sem mislil, da imate muzej na Stari Savi, zdaj pa vem da je na **Stamarah**, tako je vsaj napisano na karti.

Drugo si pa poiščite sami!

Sam sem jih pri prebiranju vodnika izpisoval in nabralo se jih je za dve tipkani strani. Ne bom komeniral odločitve, zakaj je občina Jesenice izdala

turistični vodnik za območje, za katerega so že v času izdaje vedeli, da bo razdeljeno na dve občini. Turistični vodnik za občino Jesenice je bil tako veljavен samo nekaj mesecev od junija do decembra 1998(!). Zdaj pa ga lahko vložimo v muzejsko knjižnico, kjer bo znanec pričal o generaciji, ki je na Stamarah klicala "ovce po imenih", ki je na "legendarnih pobočjih" Golice plašila "rjave okarje in rdečkaste škrebetulje", ki se ni mogla načuditi "umetnini, ki sta jo v hladnem potu izdelala mojstra dveh med seboj zelo oddaljenih zemeljskih vekov", ki je po grabnih našla "veliko paleontološko pomembnih okamin", ko je v Medjem dolu pihal "tisti znanemiti karavanški veter", o generaciji, ki so jo "Julijci ves čas vzpona bodrili", pa se je kljub temu ustavila in "razvezala vsaj stranski žep nahrbtnika, tistega s slastnim jabolkom", in "ponosno orala ledino v elektrifikaciji krajev na Gorenjskem".

K sreči je vodnik namenjen turistom, sicer bi mislil, da nekdo brije norce na naš račun.

Te pripombe sem napisal zato, da se v ponatisu napake ne bi ponovile. Upam, da do ponatisa ne bo prišlo, saj če želijo Jesenice postati turistična občina, potem bo morala občina pri turistični ponudbi na vseh nivojih (tudi pri vodnikih) če drugega ne, malo pogledati, kako to delajo sosedne, turistično že uveljavljene občine.

*

Že novembra 1998 je izšel spremni katalog k razstavi o jeseniških plavžih, ki ga je napisala zgodovinarica Irena Lačen Benedičič: **JESENIŠKI PLAVŽI – Slovensko plavžarstvo 20. stoletja** (96 strani). Katalog dopolnjuje tudi videokaseta z istim naslovom.

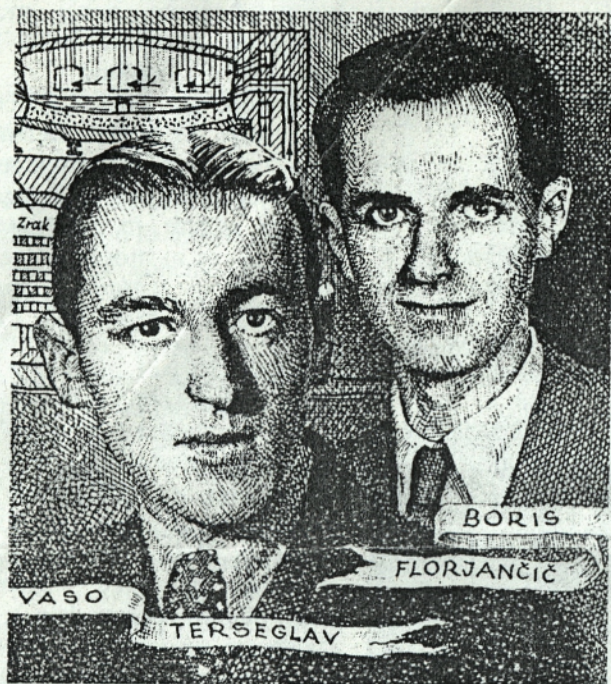
*

Prav tako konec leta 1998 je izšla knjiga, ki so jo izdali otroci vrta na Blejski Dobravi pod vodstvom Mire Muhar in Janje Debelak: **BLEJSKA DOBRAVA, LIPCE, KOČNA NEKDAJ IN DANES** (88 strani).

*

Februarja 1999 pa je izpod peres Janka Kosa, Nike Leben in Jožeta Šifrerja izšla **PREŠERNOVA VRBA** (56 strani) kot 197. zvezek vodnikov Kulturne in naravne dediščine Slovenije.

Tone Konobelj

Riše Jaka Torkar

85 Po letu 1933 so v jeseniško martinarno prihajali številni strokovnjaki po informacije in podatke o delovanju IV. SM peči s popolno bazično obzidavo. To je bil prvi podvig domačih jeklarjev v svetu, da so uspeli z rekonstrukcijo peči in uporabo bazičnega ognjestalnega materiala iz Aradentheina. Rekonstrukcijo IV. SM peči so izvedli martinarski asistenti inž. Sergej Černivec ter tehnika Vaso Terseglav in Boris Florjančič. Pri izbiri in izdelavi bazične opeke Radex E pa je sodeloval dr. Karman, strokovnjak pri delniški družbi v Radentheinu. Z delom jeseniških asistentov in dr. Karmana je bilo seznanjeno društvo nemških montanistov v Donnermarkshütte v Nemčiji, kjer je poročal inž. Ciril Rekar novembra 1933. leta.

86 Med Westnom in delavstvom so zaradi kolektivne pogodbe nastajala trenja. Na pritožbe delavcev je Westten odgovarjal: "Proizvajajte več, pa bodo zaslužki večji." Zaradi nesporazumov je končno moral glavni delavski zaupnik KID Vencelj Perko obvestiti vodstvo podjetja in ostale forume o stavki, ki je nastala 12. julija 1935 na Javorniku, 15. julija pa na Jesenicah. Delavstvo je bilo v generalni stavki enotno in neustrahno celo pred četo orožnikov, ki jih je poslal ljubljanski ban dr. Marko Natlačen. Pregovori s komisarjem Andrejem Bizjakom iz Radovljice so bili brezuspešni. Delavci so hoteli svoje pravice. Požrtvovalno vlogo v stavki so odigrale tudi delavske žene. Dne 18. julija se je stavka končala v prid delavstva.

87 Bolni in "plazirani" (ponesrečen delavci so dobivali denarno in zdravniško pomoč pri Bratovski sk dnic. Prva pomoč in zdravljenje delavstva je bilo poverjeno amb lantnima zdravnikoma dr. Viljemu Schwabu in dr. Milanu Čehu. V kemične in mikroskopske ambulantne preiskave je opravljal inž. nac Haiser, šef kem. laboratorija KID. Dobrohotnima zdravnikoma bolnici na Senožetih so pomagali sestra Rozka in "vertarja" Kristian Ivan Saksida, ki nikomur nista odrekla svoje pomoči, ter strožnik Mikula in Katra, ki sta z lepo besedo in humorjem pomagala bolj kom pozabiti na njihove težave in bolečine. Težki bolniki in predvse ponesrečenci pri delu so morali ostati v bolnici. Eno izmed bolniški sob so imenovali "kovačnica".

88 Po demontaži strojnih naprav elektroodne tovarne na Blejski Dobravi je leta 1937 mojster Haine razstrelil tovarniški dimnik. S tem je bila dokončno likvidirana ena od pomembnih tovarn v Evropi. Likvidacijo tovarne je zahteval nemški elektroodni kartel. KID je v sporazumu s konzernom Siemens Plania-Werke v Berlinu tovarno podrla, strojne naprave in železne konstrukcije pa preselila na Jesenice in Javornik. Kroglčna mlina, kotalnika, stiskalnice in ostalo orodje so porabili za novo dograjeno šamotarno na Jesenicah. Prav tako so dobavski delavci dobili delo v šamotarni, njihov ravnatelj dr. Viktor Samogy pa je postal njihov obratovodlja.

(Se nadaljuje)

Piše Aleksander Razancev